

nima maximum. Jenže to, o čem nás zlomky konkrétně informují, jsou většinou asi jen méně podstatné útržky celého Caesarova spisu, které je třeba vřazovat do širších souvislostí a mnohé si domýšlet.

Plin. Nat. hist. VII 117, Plutarch. Caes. 3, 4 a Cic. 33, 5 n. (rozb. na str. 69—83) dosvědčují, že Caesar úvodem zahrnul Ciceronovu řečnickou zdatnost i duchaplnost chválou, spojenou ovšem s jemnou ironií. Další zlomky přinášejí již kritiku Catonova života: jeho nemírného sklonu k pití (Plin. Epist. III 12, 2 n. a Seneca, De tranq. animi 17, 9 s rozbořem na str. 84—92), jeho bezohledného počínání při římské okupaci Kypru v letech 58—56 př. n. l. (Plutarch. Cato min. 36, 4 n. s rozbořem na str. 92—96), jeho nového sňatku s dřívější manželkou Marcii, která se mezitím stala bohatou vdovou po Hortensiovi (Plutarch. Cato min. 52, 5—8 s rozbořem na str. 96—105), jeho přezíravého vztahu k přátelům (Priscian. 6, 36 s rozbořem na str. 105—109), nevázaného života jeho nevlastní sestry Servilie (Plutarch. Cato min. 54, 1 n. s rozbořem na str. 109—113), jeho lakoty (Plutarch. Cato min. 11, 6—8 s rozbořem na str. 113—119), arogance, pýchy a pánovitosti (Gellius IV 16, 8 s rozbořem na str. 119—122).

Přes zmíněné invektivy nebylo Caesarovým cílem zpečetit vítězství nad mrtvým politickým i osobním protivníkem pomlouvačným hanopisem. K sepsání Anticatonu jej přimělo to, že se znovu ozvala načas zakřiknutá opozice. Cicero totiž Catona, s nímž si za jeho života nijak zvlášť nerozuměl, idealizoval tak, že jeho obraz povýšil na symbol politického protestu (str. 16), neboť z Catona učinil mučedníka za přísné republikánské přesvědčení (str. 19). Caesar v této situaci nemohl mlčet, a proto proti starořímsky idealizovanému Catonovi postavil Catona, jak jej spíše veřejnost za jeho života znala. Tím ovšem usvědčil Cicerona z malého smyslu pro realitu, třebaže celou věc rozvedl tak, jako by se Cicero pouze mylil (str. 20 n.). Proti Catonovi si Caesar zřejmě nemusil nic vymýšlet ani jej asi nevyličil jako zcela špatného a bezvýznamného člověka. Spíše jen u svého mrtvého protivníka zpochybnil, že by se měl stát příkladem občana po všech stránkách vzorného a politika vždy správně uvažujícího i jednajícího (str. 132).

Překročit úzký rámeček zlomků umožňují totiž částečně „testimonia“, jichž je v pramenech třináct: Sueton. Iul. 56,5 (k tomu str. 35—37), Cicero, Att. XII 40,1 a 41,4 (k tomu str. 37—40), XIII 50,1 (k tomu str. 40—44) a 51,1 (k tomu str. 44—48), Cicero, Top. 94 (k tomu str. 49—52), Plutarch. Caes. 54,3—6 (k tomu str. 53—55), Appian. Bell. civ. II 99,414 (k tomu str. 56 n.), Tacit. Ann. IV 34,4 (k tomu str. 57—60), Iuvenal. VI 336—340 (k tomu str. 60—63), Cassius Dio XLIII 13,4 (k tomu str. 63—65), Martianus Capella V 468 (k tomu str. 65 n.) a Hieronym. in Osee II, praef. 189—195 (k tomu str. 67 n.).

S využitím tohoto materiálu se Tschiedel pokusil odpovědět i na otázku, jakou měl Caesarův spis literární formu (str. 22—25), a dospěl k závěru, že jak Ciceronův *Cato*, tak Caesarův *Anticato* byly sepsány jako řeči, přičemž soudí (str. 23), že se Caesarův *Anticato* přidržoval obsahové dispozice Ciceronova *Catona*. Ale nalikol jsou všechny Tschiedelovy závěry správné, zůstává do značné míry sporné, neboť — jak připomíná autor již v úvodní části své monografie (str. 34) — musíme hlavního pramene k poznání obsahu Caesarova *Anticatonu* užívat s největší opatrností. Tímto pramenem je Plutarchos, který znal Caesarův spis jen z druhé ruky (str. 25—30), a myšlenky z něho citované nemusí při Plutarchových sympatiích ke Catonovi (str. 31—34) být vůbec přesné a objektivní.

Josef Češka

Mario Sirpettino, **Il mare di marmi** (Pubblicazioni del bimillenario Virgiliano promosse dalla regione Campania), Ercolano — Napoli 1981.

Pro archeology není žádným tajemstvím, že moře na západ od Neapole, především v oblasti mezi dn. Pozzuoli a Misenum, v sobě skrývá množství antických památek. Vedle těch, které se na mořské dno dostaly spolu se ztroskotanými lodmi, se zde nacházejí zbytky starověkých vil se svým bohatým vybavením, s dobře zachovanými mozaikami, soškami, soškami, i části veřejných budov, divadel apod. Nejednou se v souvislosti s touto oblastí hovoří o „podmořských Pompejích“, jež téměř 2000

let čekají na své zmrtvýchvstání. Na soustavnější výzkum však chybějí finanční prostředky, a tak k novým objevům často dochází buď nahodile, anebo za finanční pomoci cizích vědeckých institucí, jako tomu bylo v archeologické sezoně 1981, kdy došlo za spolupráce se západoněmeckými archeology k unikátním objevům v moři u Punta Epitaffio v blízkosti Bají. Uvedená oblast se tím stává znovu středem pozornosti a tak ne náhodou se nám dostává do rukou knížka M. Sirpentina *Il mare di marmi*. Publikace ve své úvodní kapitole, nazvané Campi Flegrei, podává historii západního okolí Neapole a zdůrazňuje, že tato krajina je neprávem zastíněna lokalitami ležícími východně od Neapole, jako jsou Pompeje či Herculaneum. Zajímavá je i následující kapitola, v níž autor pojednává o úspěších podmořské archeologie, jejíž zásluhou se nejen znovu dostaly na denní světlo vzácné sochy ze zálivu u Bají, nýbrž byl také důkladně prozkoumán Portus Iulius, spojující v antice jezero Lucrinské s Avernským, stejně jako zbytky divadel, vil, lázní i jiných veřejných budov. Všechny tyto objevy by byly ovšem nemyslitelné bez použití moderní techniky — velmi důležitým pomocníkem tu bylo mimo jiné letecké snímkování.

Následující kapitoly detailněji pojednávají o konkrétních lokalitách. Nejprve jsou probírány Puteoli (dn. Pozzuoli), založené v r. 529 př. n. l. kolonisty ze Samu pod jménem Dikaiarcheia, dále se hovoří o přístavu Portus Iulius, o Misenu a o Bajích, které dnes lákají podmořské archeology z celé oblasti nejvíce. Za klidného moře můžeme z bárky na některých místech pozorovat pod vodní hladinou rýsující se domy a ulice — ještě lépe je to vidět při pohledu z letadla (v Sirpentinově knize je otištěno několik fotografií). K prvním větším objevům došlo již v roce 1756, v tomto století pak v r. 1923, a v r. 1981 tu bylo mimo jiné z mořského dna vyzvednuto sousoší Odyssea a jeho druhů, připomínající obdobné sousoší z Tiberiových jeskyně (Grotta di Tiberio) ve Sperlonze. V Bajích ovšem archeologové zatím marně pátrají po soše obra Polyfema. Také v Misenu, hlavní námořní bázi tyrrhénského loďstva za doby císařské, byla odkryta řada vzácných památek; velmi zajímavé jsou tu především zbytky antického přístavu. Publikace je opatřena řadou fotografií, mezi nimiž se nacházejí i snímky některých soch, objevených v létě roku 1981, které byly zatím pouze po několik týdnů vystaveny ve sklepení aragonského hradu v Bajích a v současné době jsou v rukou konservátorů.

Dagmar Bartoňková

Jaroslav Kadlec, Studien und Texte zum Leben und Wirken des Prager Magisters Andreas von Brod. Münster 1982, 322 stran.

V řadě Beiträge zur Geschichte der Philosophie und Theologie des Mittelalters vyšla v roce 1971 publikace Jaroslava Kadlece o Vojtěchovi Raňkovu z Ježova, nyní publikoval v této řadě Aschendorffova münsterského vydavatelství též český autor monografií o M. Ondřejovi z Brodu. Ze se Kadlec svou postavou zabývá, bylo zřejmé z jeho nedávných prací: po statích Reformní postila Ondřeje z Brodu (Studie o rukopisech 1977, 13—26) a Literární polemika mistrů Jakoubka ze Stržebra a Ondřeje z Brodu o laickém kalich (Acta Universitatis Carolinae, HUCP, 1981, 71 až 88) ohlásila edice Ondřejova „Tractatus de origine Hussitarum“ (Tábor 1980, viz ref. SPFFBU, E 27, 1982, 315—316) Kadlecovu editorskou práci s pozůstalostí tohoto slavného protihusovského a protihusitického polemika. Ferdinand Seibt ukazuje ve své předmluvě (str. III—V) nejen na význam této husitologické studie, vycházející v Německu a v německém jazyce, pro německou historiografii, ale vítá též skutečnost, že se bádání začíná zajímat nejen o nositele, nýbrž i o protivníky husitství; tento aspekt pak několikrát zdůrazňuje i autor. Lze jen potvrdit, že tyto bojovníky na druhé straně fronty čeští historikové často šmahem odmítali a osočovali, podkládajíc jim někdy velmi nízké pohnutky, mnohdy aniž se věnovali hlubšímu studiu jejich literárního odkazu.

Kadlec knihu dělí — v souladu s jejím názvem — na dvě části, na studie a na texty. Studie přinášejí jednak popis životní a profesionální dráhy Brodovy (na původním základě jeho spisů), jednak soupis jeho literární činnosti, texty pak nové edice Ondřejových děl.

Z výkladů o působení Ondřeje z Brodu na Karlově univerzitě vytkneme pasáž o jeho podílu na vydání Dekretu Kutnohorského a o následné změně jeho vztahu